Башҡортостан Республикаһы Ейәнсура районы муниципаль район

Башҡорт Үргене ауылы урта дөйөм белем биреү мәктәбе муниципаль дөйөм белем биреү бюджет учрежденияһы

Рус теле һәм әҙәбиәте, башҡорт теле һәм әҙәбиәте методик берекмә ултырышында ҡаралды һәм ҡабул ителде Бойороҡ №1 «01»сентябрь 2023йыл МБ етәксеһе ________ Фәхретдинова И.Г.	**«Килешелде»** укыу-укытыу буйынса директор урынбаҫары ________/ Янбаева Ә.М. Бойороҡ №106 «01»сентябрь 2023йыл	**«Раҫлайым»** Мәктәп директоры ________/ Ноғоманова Н.Б. 2023 йылдың «01»сентябрендә сыҡҡан 106 һанлы бойороҡ

02-12

Башҡорт теле һәм әҙәбиәте уҡытыусыһы

Фәхретдинова Илһөйәр Ғибаҙулла ҡыҙының 5-9 кластар өсөн

башҡорт теленән 2023-2024 йылдарға эш программаһы

Башҡортостан Республикаһы Ейәнсура районы муниципаль район
Башҡорт Үргене ауылы урта дөйөм белем биреү мәктәбе муниципаль дөйөм белем биреү бюджет учреждениеһы

Рус теле һәм әҙәбиәте, башҡорт теле һәм әҙәбиәте методик берекмә ултырышында ҡаралды һәм ҡабул ителде
Бойороҡ №1 «01»сентябрь 2023йыл
МБ етәксеһе __________
Фәхретдинова И.Г.

«Килешелде»
укыу-укытыу буйынса директор урынбаçары
________/ Янбаева Ә.М.
Бойороҡ №106 «01»сентябрь 2023йыл

«Раçлайым»
Мәктәп директоры
________/ Ноғоманова Н.Б.
2023 йылдың «01»сентябрендә сыҡҡан 106 һанлы бойороҡ

02-12

Башкорт теле һәм әҙәбиәте укытыусыһы

Фәхретдинова Илһөйәр Ғибаҙулла ҡыҙының 5-9 кластар өсөн

Әҙәбиәттән 2023-2024 йылдарға эш программаһы

Аңлатма яҙыу

5-9 кластар өсөн “Башҡорт теле” буйынса эш программаһы түбәндәге норматив документтарға нигеҙләнеп төҙөлдө:

1. “Мәғариф тураһында”ғы Закон”, 29.12.2012 йыл, Пр. № 273-ФЗ;
2. “Башҡортостан халыҡтары телдәре” законы, 15.02.1999 йыл, № 216-Зз (28.03.2014 йылдың үҙгәрештәре менән);
3. “Башҡортостан мәғарифын үҫтереү концепцияһы”, 31.12.2009 йыл, УП – 730;
4. “Рәсәй Федерацияһының икенсе быуын Федераль дәүләт хөкүмәт стандарттары”, 06.10.2009 йыл, Пр.№373;
5. “Рәсәй гражданины шәхес булараҡ рухи-тәрбиәүи үҫеше концепцияһы”;
6. “Дөйөм белем биреү йөкмәткеһенең фундаменталь үҙәге” документы;
7. 2017/2018 уҡыу йылында дөйөм белем биреү учреждениеларында ҡулланыу өсөн Башҡортостан Республикаһының Мәғариф министрлығы тарафынан тәкдим ителгән уҡыу әсбаптары;
8. Иҫәнғол ауылы муниципаль дөйөм белем биреү автоном учреждениеһы башҡорт гимназия-интернатының уҡыу планы;
9. Иҫәнғол ауылы муниципаль дөйөм белем биреү автоном учреждениеһы башҡорт гимназия-интернатының 2018 йылдың 24 июнендә үткәрелгән 7-се һанлы педагогик ултырышта ҡаралған,2018 йылдың 27 июнендә 140-сы һанлы приказ менән раҫланған “Эш программалары тураһында”ғы положениеһы.
10. З.М.Ғәбитова, «5-9-сы кластар өсөн башҡорт теленән төп дөйөм белем биреү буйынса өлгө программалар», Өфө- 2018

Төп мәктәптә башкорт телен уҡытыу маҡсаттары

1) туған телгә ҡарата һөйөү, мәҙәниәт күренеше булараҡ, телгә ҡарата аңлы ҡараш тәрбиәләү; туған телдең төп аралашыу, кеше эшмәкәрлегенең төрлө сфераһынан белем алыу ҡоралы булыуын, йәмғиәттә ҡабул ителгән әхлаҡ-этик нормаларҙы үҙләштереү сараһы булыуын аңлау; туған телдең эстетик ҡиммәттәрен үҙләштереү;

2) көндәлек тормошта һәм уҡыу эшмәкәрлегендә туған телде аралашыу сараһы булараҡ үҙләштереү; үҙ-ара аңлашыу һәм үҙ-ара фекер алышыуға һәләтлелекте үҫтереү; үҙ телмәреңде камиллаштырыу; мөһим төп уҡыу белемен һәм универсаль уҡыу хәрәкәттәрен (эшмәкәрлек маҡсаттарын аныҡ итеп әйтә белеү, уны планлаштырыу, библиографик эҙләнеү үткәреү, төрлө типтағы лингвистик һүҙлектәрҙән, сығанаҡтарҙан, Интернеттан тейешле мәғлүмәтте алыу һәм эшкәртеү һ. б.) үҙләштереү;

3) тел системаһы төҙөлөшөн һәм уның хәрәкәттә булыу законлығын үҙләштереү; стилистик ресурстарҙы һәм төп әҙәби тел нормаларын күҙәтергә өйрәнеү; анализлау, сағыштырыу, классификациялау һәм тел факттарын баһалау һәләттәрен үҫтереү; яҙма һәм һөйләү телмәрен, телмәр эшмәкәрлеге төрҙәрен, аралашыуҙың төрлө ситуацияларында телде ҡулланыу ҡағиҙәләрен, телмәр этикет нормаларын үҙләштереү; актив һәм потенциаль һүҙлек запасын байытыу; телмәрҙә грамматик сараларҙы ҡулланыу күләмен киңәйтеү; алынған белемде, күнекмәне аралашыу процесында, уҡыу эшмәкәрлегендә һәм көндәлек тормошта ҡулланыу һәләтлеген камиллаштырыу.

Башҡорт телен уҡытыу бурыстары

1)Тәҡдим ителгән темалар һәм шул темаларға ҡараған материалдар нигеҙендә балаларҙы башҡортса һөйләшергә өйрәтеү.

2)Башҡорт теленең үҙенсәлекле өндәрен дөрөҫ әйтергә өйрәтеү.

3)Уҡыусыларҙың башҡортса һүҙлек запасын булдырыу һәм уны байытыу,тәҡдим ителгән темалар буйынса балаларҙың һүҙлек составын арттырыу.

4)Балаларҙың оптималь уҡыу күнекмәләрен үҫтереү.

5)Ситуациялар, темалар буйынса һорауҙар биреү, шул һорауҙарға һүрәт, картина, текст нигеҙендә ижади яуап бирә белеү.

6)Темаға тап килгән шиғырҙар ятлау, йырҙар өйрәнеү һәм башҡарыу, экскурсияларҙа, уйындарҙа ҡатнашыу, концерттар әҙерләү һәм сығыш яһау. Һәр осраҡта ла телмәр төҙөү иғтибарға алына.

7)Әйтелеше ҡатмарлы булмаған һүҙҙәрҙе, ябай һөйләмдәрҙе тәүҙә күсереп, шунан яттан яҙыу.

8)Һәр тема буйынса эш барышында тыуған Республика менән танышыуҙы дауам итеү.

9)Башҡорт халҡына, тарихына, Башҡортостан тәбиғәтенә, сәнғәтенә, әҙәбиәтенә ихтирам тәрбиәләү.

Башҡорт теленең базислы уҡыу (белем биреү) планында урыны

Башҡортостан Республикаһының башҡорт телендә уҡытылған дөйөм белем биреүсе мәктәптәр өсөн йыллыҡ өлгө уҡыу планы башҡорт телен 384 сәғәт күләмендә уҡытыуҙы күҙ уңында тота: 5- се класс- 105; 6- сы класс- 105; 7- се класс- 70; 8- се класс- 70; 9- сы класс- 34 сәғәт.

Башҡорт телен өйрәнеү өсөн уҡыу - уҡытыу методик ҡулланмалар

1. Аҙнағолов Р.Ғ. 5-9 кластарҙа башҡорт телен уҡытыу методикаһы. Өфө: Китап,2011.
2. Аслаев Т. Х., Атнағолова С.В. Телмәр үҫтереү буйынса сюжетлы картиналар.-Өфө: Китап, 1996
3. Башҡорт теле. 5 – 6 кластар өсөн электрон дәреслек.
4. Башҡорт теле грамматикаһы таблицаларҙа. Фонетика. Морфология. - Башҡортостандың бәләкәй даһийы. Өфө : «Эдвис» уҡытыу – методика үҙәге, 2008.
5. Г.Д.Вәлиева. Текст өҫтөндә эшләү өсөн дидактик материалдар, Өфө: Китап, 2011
6. Т.Я.Бикбаева, Т.Ы.Ҡунафина "Изложениелар өсөн текстар йыйынтығы", "Эдвис" уҡытыу-методика үҙәге, 2008
7. Х.В.Солтанбаева, Л.С.Балапанова "Башҡорт теле" дәреслегенә методик күрһәтмәләр, Өфө: Китап, 2013

Материаль – техник ҡулланмалар.

8.Интернет метериалдары.Электрон дәреслектәр.

Өҫтәлмә әҙәбиәт

1. Башҡорт теле таблицаларҙа, схемаларҙа һәм ҡағиҙәләрҙә. Әүбәкирова З.Ф.– Өфө, 2006.
2. Башҡортса – русса мәҡәлдәр һәм әйтемдәр һүҙлеге. – Өфө: Китап, 1994.
3. Ғәбитова З.М. Телмәр үҫтереү дәрестәре. – Өфө: Китап, 2009.
4. Журналдар: «Башҡортостан уҡытыусыһы», «Аҡбуҙат», «Аманат».
5. Солтанбаева Х.В., Толомбаев Х.А., Балапанова Л.С. Башҡорт теле: Дөйөм белем биреү учреждениеларының 6-сы класы өсөн дәреслек, Өфө: Китап, 2012
6. Телтөҙәткестәр, тиҙәйткестәр, һынамыштар. Төҙөүселәр: Иҫәнғолова Ә.Ф., Дәүләтҡолова Г.Ш. – Өфө: Эшлекле династия, 2008.
7. Ял минуттары өсөн күнегеүҙәр. Методик ҡулланма. Төҙөүселәр: Иҫәнғолова Ә.Ф., Дәүләтҡолова Г.Ш. – Өфө: Эшлекле династия, 2008.

Электрон- белем биреү ресурстары

1. Башҡорт теле уҡытыусылары порталы
2. http://ostaz.ru/
3. Һүҙлектәр: Tugantel.ru
   Tel.bashqort.com
   Dicto.orq.ru

“Башҡорт теле” фәнен өйрәнеүҙең һөҙөмтәләре

Төп урта мәктәпте тамамлап сығыусы уҡыусыларҙың “Башҡорт теле” фәнен өйрәнеүҙәге **шәхси һөҙөмтәләре** түбәндәгеләр:

- шәхестең рухи – әхләҡи сифаттарын камиллаштырыу, күп милләтле Ватанға һөйөү тойғолары, башҡорт һәм башҡа халыҡтарҙың туған теленә ихтирам тәрбиәләү;
- танып – белеү һәм коммуникатив мәсьәләләрҙе хәл итеү өсөн төрлө мәғлүмәт сығанаҡтарын файҙаланыу (һүҙлектәр, Интернет – ресурс һ.б.);

Төп урта мәктәптә “Башҡорт теле” фәнен өйрәнеүҙең **метапредмет һөҙөмтәләре** булып түбәндәгеләр тора:

- проблемаларҙы аңлай белеү, гипотеза ҡуйыу, материалдарҙы структураға һалыу, үҙ позицияһын иҫбатлау өсөн аргументтар һайлау, телдән йәки яҙма текстарҙа сәбәп – эҙемтә бәйләнештәрен билдәләү, һығымталарҙы формалаштырыу;
- эшмәкәрлекте үҙ аллы ойоштороу оҫталығы, уны баһалау, ҡыҙыҡһыныу сфераһын билдәләү;
- төрлө мәғлүмәт сығанаҡтары менән эшләү күнекмәһенә эйә булыу, уны табыу, анализлау, үҙ эшмәкәрлегендә файҙаланыу.

Төп урта мәктәпте тамамлаусы уҡыусыларҙа **фән һөҙөмтәләре (предмет)** булып түбәндәгеләр тора:

1. **танып – белеү сфераһында:**

- уҡыусыларҙың фекерләүен, танып – белеү һәләтлеген үҫтереү;
- уҡыусыларҙа әсә теленең һүҙ байлығына һаҡсыл ҡараш тәрбиәләү;
- уҡыусыларҙы , телдең орфоэпик, интонацион нормаларын күҙәтеп, дөрөҫ, асыҡ һәм тасуири уҡыу күнекмәләре менән ҡоралландырыу;
- балаларҙың орфографик һәм пунктуацион күнекмәләрен үҫтереү.
- теоретик белешмәләрҙе үҙләштереү;
- тел факттарын сағыштырыу, төркөмләү;
- грамоталы яҙыу;
- әҙәби тел нормаларын күҙәтеп һөйләү телмәрен үҫтереү.
- уҡыусыларҙың телмәрен үҫтереүҙәге беренсе йүнәлеш – әҙәби телдең дөрөҫ әйтелеше, һүҙьяһалыш, грамматик һәм лексик нормаларын асыҡ, дөрөҫ үҙләштереү.
- икенсе йүнәлеш – уҡыусылар телмәренең грамматик төҙөлөшөн, һүҙ байлығын ишәйтеү, һүҙ запасын байытыу.
- уҡыусыларҙың текстағы таныш булмаған һүҙҙәрҙе күрә белеү һәләтлеген үҫтереү.

2. **Ҡиммәт – ориентация сфераһында:**

- башҡорт теленең рухи – әхлаҡи ҡиммәтттәре менән таныштырыу, уларҙы башҡа халыҡтарҙың рухи – әхлаҡи ҡиммттәре менән сағыштырыу;
- башҡорт теленең байлығын, тасуирлау мөмкинлектәрен асыу;
- уыҡусыларҙа туған телде өйрәнеүгә әүҙем ҡыҙыҡһыныу, туған телгә, туған халыҡҡа, Ватанға тоғролоҡ һәм һөйөү, ғәҙеллек, донъяға киң ҡараш, кешеләр араһында татыулыҡ, ата – әсәгә, туған халыҡтың быуаттар буйына тупланған тормош ҡағиҙәләренә, әхлаҡ ҡағиҙәләренә, әхлаҡ нормаларына хөрмәт тәрбиәләү.

Коммуникатив сферала:

- Текстарҙы тыңлау һәм аңлау;

- Текстың дөйөм уй – фекерен, идеяһын, лингвистик мәғәнәһен аңлап, тыңлай белеү;
- Телмәрҙең төп тонын, темпын, мәғәнәүи һәм хис – тойғо интонацияһын, логик баҫымын тотоп ала белеү маҡсаты менән тыңлау;
- Уҡыу һәм уҡығанды аңлау;
- Текстың төп тонын, мәғәнәүи һәм хис – тойғо биҙәген, интонацияһын дөрөҫ сағылдыра белеү.
- Текстың төп фекерен, автор нимә әйтергә теләгәнен билдәләй белеү;
- Текстың темаһын билдәләй белеү.
- Өлгө буйынса төрлө типтағы диалогик телмәр ҡулланып һөйләү.

5-се класҡа планлаштырылған һөҙөмтәләр

Шәхси һөҙөмтәләр:
-уҡыусының эске позицияһының формалашыуы, уның яңы ижтимағи ролде ҡабул итеүе һәм үҙләштереүе;
-Тыуған иле , халҡы, халҡының тарихына ғорурлыҡ тәрбиәләү;
-үҙ-үҙен хөрмәт иткән , үҙен дөрөҫ баһалаған шәхес тәрбиәләү.
Метапредмет һөҙөмтәләре:
-эшмәкәрлекте үҙ аллы ойоштороу оҫталығы;
-төрлө мәғлүмәт сығанаҡтары менән эшләү күнекмәләре булдырыу;
-үҙ фекереңде яҡлай белеү оҫталығы булдырыу.
Предмет һөҙөмтәләре:
-уҡыу һәм уҡығанды аңлау;
-текстың төп фекерен, автор нимә әйтергә теләгәнен билдәләй белеү;
-план төҙөү , инша яҙыу;
-һүҙҙең лексик һәм грамматик мәғәнәһе, синонимдар ,антонимдар ,омонимдарҙы белеү;

-фонетик һәм һүҙьяһалыш буйынса анализ аһай белеү;
-грамматика, морфема, тамырҙаш һүҙҙәр, һүҙьяһалыш юлдарын белеү.

6-сы класҡа планлаштырылған һөҙөмтәләр

Шәхси һөҙөмтәләр:
-уҡыусының эске позицияһының формалашыуы, уның яңы ижтимағи ролде ҡабул итеүе һәм үҙләштереүе;
-Тыуған иле , халҡы, халҡының тарихына ғорурлыҡ тәрбиәләү;
-үҙ-үҙен хөрмәт иткән , үҙен дөрөҫ баһалаған шәхес тәрбиәләү;

-шәхестең рухи - әхлаҡи сифаттарын үҫтереү, туған һәм башҡа халыҡтарҙың телдәренә ихтирам тәрбиәләү;

-уҡыусыларҙа әсә теленең һүҙ байлығына һаҡсыл ҡараш тәрбиәләү.

Метапредмет һөҙөмтәләре:
-эшмәкәрлекте үҙ аллы ойоштороу оҫталығы, уны баһалау , ҡыҙыҡһыныу сфераһын билдәләү;
-төрлө мәғлүмәт сығанаҡтары менән эшләү күнекмәләре булдырыу;
-үҙ фекереңде яҡлай белеү оҫталығы булдырыу;
-проблемаларҙы аңлай белеү ,үҙ позицияһын иҫбатлау өсөн аргументтар һайлау.

Предмет һөҙөмтәләре
-Текстың төп уй –фекерен , идеяһын, лингвистик мәғәнәһен аңлау,
-телмәр төрҙәре: хикәйәләү , тасуирлау .мөнәсәбәт белдереү,
-тартынҡылар менән һуҙынҡыларҙың төп һыҙаттарын дөйөм билдәләре буйынса төркөмләй, һүҙҙәрҙең тамырында , ялғауҙарында һуҙынҡылар менән тартынҡыларҙы дөрөҫ яҙа, өйрәнелгән орфография ҡағиҙәләрен тәртипкә килтерә белеү;
-йәнле һәм яҙма телмәрҙә синонимдарҙы , антонимдарҙы, күсмә мәғәнәле һүҙҙәрҙе ҡуллана белеү;
-яһаусы һәм үҙгәртеүсе ялғауҙарҙың мәғәнәләрен айыра белеү.

- тел-һүрәтләү саралары һәм уларҙы үҙ телмәрендә ҡулланыу;

- башҡорт теленең эстетик функцияһын таныу, матур әҙәбиәт текстарын анализлағанда телмәрҙең эстетик кимәлен баһалау

7-се класҡа планлаштырылған һөҙөмтәләр

Шәхси һөҙөмтәләр :

-шәхестең рухи - әхлаҡи сифаттарын үҫтереү, туған һәм башҡа халыҡтарҙың телдәренә ихтирам тәрбиәләү;

-уҡыусыларҙа әсә теленең һүҙ байлығына һаҡсыл ҡараш тәрбиәләү;

-йәмғиәт тормошонда телдең ролен аңлау;

-туған телдең әһәмиәтен баһаларға өйрәнеү.

- башҡорт телен башҡорт халҡының төп милли-мәҙәни ҡиммәте булараҡ аңлау, интеллектуаль, ижади һәләттәрен һәм шәхестең мораль-этик сифаттарын үҫтереүҙә башҡорт теленең роле, уның мәктәптә белем алыу процесындағы әһәмиәтен билдәләү;

Метапредмет һөҙөмтәләре

-телдән һәм яҙма хәбәр иткән мәғлүмәтте (коммуникатив йүнәлеш, текст темаһы, төп фекер; төп һәм өҫтәмә мәғлүмәт) адекват ҡабул итеү;

-төрлөсә уҡыу күнекмәләрен булдырыу (эҙләнеү, ҡарап сығыу, танышыу, өйрәнеү), төрлө стилдәге, жанрҙағы текстарҙы үҙләштереү;

-төрлө стилдәге һәм жанрҙағы тексты ишетеп, адекват ҡабул итеү; төрлө төрҙәге аудирование менән эш итеү (һайлап алыу, танышыу);

-төрлө сығанаҡтарҙан мәғлүмәтте һайлап алыу һәләтлеге (матбуғат саралары, уҡыу өсөн тәғәйенләнгән компакт-дискылар, Интернет ресурстары); төрлө типтағы һүҙлектәр менән иркен ҡулланыу, белешмә өсөн әҙәбиәт, шулай уҡ электрон ҡулланмаларҙан һайлап алыу күнекмәләрен булдырыу;

-һайлап алыу алымдары менән эш итә белеү һәм тәғәйен темаға материалды системаға килтереү; уҡыу йә

аудирование һөҙөмтәһендә алынған мәғлүмәтте үҙ аллы эҙләй алыу күнекмәләренә эйә булыу; мәғлүмәтте үҙ аллы эҙләй алыу күнекәләренә эйә булыу; мәғлүмәтте үҙ аллы эҙләй алыу күнекмәләренә эйә булыу; мәғлүмәтте ҡайтанан эшләй алыу, еткерә белеү.

Предмет һөҙөмтәләре:

- телдең төп берәмектәрен, грамматик категорияларын анализлау һәм таныу, тел берәмектәрен аралашыу шарттарына ярашлы ҡулланыу;
- һүҙгә төрлө анализ төрҙәрен (фонетик, морфематик, һүҙьяһалыш, лексик, морфологик), төп билдә һәм структура күҙлегенән сығып, күп аспектлы анализ яһау;
- тел-һүрәтләү саралары һәм уларҙы үҙ телмәрендә ҡулланыу;
- башҡорт теленең эстетик функцияһын таныу, матур әҙәбиәт текстарын анализлағанда телмәрҙең эстетик кимәлен баһалау

8-секласҡа планлаштырылған һөҙөмтәләр

Шәхси һөҙөмтәләр:

- башҡорт телен башҡорт халҡының төп милли-мәҙәни ҡиммәте буларак аңлау, интеллектуаль, ижади һәләттәрен һәм шәхестең мораль-этик сифаттарын үҫтереүҙә башҡорт теленең роле, уның мәктәптә белем алыу процесындағы әһәмиәтен билдәләүоалдағы уҡыу эшмәкәрлегенең (индивидуаль һәм коллектив) маҡсатын билдәләү һәләтлелеген, хәрәкәттең эҙмә-эҙлелеге, өлгәшелгән һөҙөмтәләрҙе баһалау һәм уларҙы телдән һәм яҙма формала адекват аныҡ итеп әйтеү;
- тыңлаған йә уҡылған тексты тәҡдим ителгән кимәлдә (план, һөйләү, конспект, аннотация) һөйләй алыу;
- төрлө стилдә һәм жанрҙа, адресланыуға ҡарап һәм аралашыу ситуацияһына ҡарап телдән һәм яҙма текст төҙөй алыу;
- телдән һәм яҙма формала үҙ фекереңде иркен еткерә белеү, тексты логик яҡтан эҙмә-эҙлекле төҙөү талаптарын һаҡлау;

- төрлө төрҙәге монологты (хәбәрләү, һүрәтләү, фекер йөрөтөү; төрлө төрҙәге монологтарҙың берләшеүе) һәм диалог (этикеты һүҙ эсенә алған, диалог-һорашыу, диалог-аралашыуға өндәү, диалог-фекер алышыу һ.б; төрлө төрҙәге диалогтың берләшеүен) үҙләштереү;
- ғәмәлдә төрлө телмәрҙәге аралашыуҙың орфоэпик, лексик, грамматик, хәҙерге башҡорт әҙәби теленең стилистик нормаларын һәм яҙма телдә төп орфографик һәм пунктуацион ҡағиҙәләрҙе һаҡлау;
- телмәр этикет нормаларын һаҡлап, аралаша алыу;
- аралашыу процесында кәрәкле һүҙлек запасын эйә булыу һәм үҙ фекереңде иркен еткереү өсөн тейешле грамматик сараларҙы үҙләштереү;

-үҙ телмәреңде күҙәтеү һәм уны баһалау күнекмәһен булдырыу

Метапредмет һөҙөмтәләре

- уҡыу эшмәкәрлегенең (индивидуаль һәм коллектив) маҡсатын билдәләү һәләтлелеген, хәрәкәттең эҙмә-эҙлелеге, өлгәшелгән һөҙөмтәләрҙе баһалау һәм уларҙы телдән һәм яҙма формала адекват аныҡ итеп әйтеү;

-тыңлаған йә уҡылған тексты тәҡдим ителгән кимәлдә (план, һөйләү, конспект, аннотация) һөйләй алыу;

-төрлө стилдә һәм жанрҙа, адресланыуға ҡарап һәм аралашыу ситуацияһына ҡарап телдән һәм яҙма текст төҙөй алыу;

-телдән һәм яҙма формала үҙ фекереңде иркен еткерә белеү, тексты логик яҡтан эҙмә-эҙлекле төҙөү талаптарын һаҡлау;

-төрлө төрҙәге монологты (хәбәрләү, һүрәтләү, фекер йөрөтөү; төрлө төрҙәге монологтарҙың берләшеүе) һәм диалог (этикеты һүҙ эсенә алған, диалог-һорашыу, диалог-аралашыуға өндәү, диалог-фекер алышыу һ.б; төрлө төрҙәге диалогтың берләшеүен) үҙләштереү;

- төрлө телмәрҙәге аралашыуҙың орфоэпик, лексик, грамматик, хәҙерге башҡорт әҙәби теленең стилистик нормаларын һәм яҙма телдә төп орфографик һәм пунктуацион ҡағиҙәләрҙе һаҡлау;

- телмәр этикет нормаларын һаҡлап, аралаша алыу

Предмет һөҙөмтәләре

- башҡорт теленең лексикаһы һәм фразеологияһының төп стилистик ресурстарын, башҡорт әҙәби теленең төп нормаларын, һөйләү этикет нормаларын үҙләштереү;

- телдең төп берәмектәрен, грамматик категорияларын анализлау һәм таныу, тел берәмектәрен аралашыу шарттарына ярашлы ҡулланыу;

-һүҙгә төрлө анализ төрҙәрен (фонетик, морфематик, һүҙьяһалыш, лексик, морфологик), төп билдә һәм структура күҙлегенән сығып, күп аспектлы анализ яһау;

- тел-һүрәтләү саралары һәм уларҙы үҙ телмәрендә ҡулланыу;

- башҡорт теленең эстетик функцияһын таныу, матур әҙәбиәт текстарын анализлағанда телмәрҙең эстетик кимәлен баһалау

9-**сыкласка планлаштырылған һөҙөмтәләр**

Шәхси һөҙөмтәләр.

-шәхестең рухи - әхлаҡи сифаттарын үҫтереү, туған һәм башҡа халыҡтарҙың телдәренә ихтирам тәрбиәләү;

-уҡыусыларҙа әсә теленең һүҙ байлығына һаҡсыл ҡараш тәрбиәләү;

-йәмғиәт тормошонда телдең ролен аңлау;

-туған телдең әһәмиәтен баһаларға өйрәнеү.

- башҡорт телен башҡорт халҡының төп милли-мәҙәни ҡиммәте булараҡ аңлау, интеллектуаль, ижади һәләттәрен һәм шәхестең мораль-этик сифаттарын үҫтереүҙә башҡорт теленең роле, уның мәктәптә белем алыу процесындағы әһәмиәтен билдәләү;

Метапредмет һөҙөмтәләре

- уҡыу эшмәкәрлегенең маҡсатын билдәләү һәләтлелеген, хәрәкәттең эҙмә-эҙлелеге, өлгәшелгән һөҙөмтәләрҙе баһалау һәм уларҙы телдән һәм яҙма формала аныҡ итеп әйтеү;

-тыңлаған йә уҡылған тексты тәҡдим ителгән кимәлдә (план, һөйләү, конспект, аннотация) һөйләй алыу;

-төрлө стилдә һәм жанрҙа, адресланыуға ҡарап һәм аралашыу ситуацияһына ҡарап телдән һәм яҙма текст төҙөй алыу;

-телдән һәм яҙма формала үҙ фекереңде иркен еткерә белеү, тексты логик яҡтан эҙмә-эҙлекле төҙөү талаптарын һаҡлау;

-төрлө төрҙәге монологты (хәбәрләү, һүрәтләү, фекер йөрөтөү; төрлө төрҙәге монологтарҙың берләшеүе) һәм диалог (этикеты һүҙ эсенә алған, диалог-һорашыу, диалог-аралашыуға өндәү, диалог-фекер алышыу һ.б; төрлө төрҙәге диалогтың берләшеүен) үҙләштереү;

-ғәмәлдә төрлө телмәрҙәге аралашыуҙың орфоэпик, лексик, грамматик, хәҙерге башҡорт әҙәби теленең стилистик нормаларын һәм яҙма телдә төп орфографик һәм пунктуацион ҡағиҙәләрҙе һаҡлау;

- телмәр этикет нормаларын һаҡлап, аралаша алыу

Предмет һөҙөмтәләре:

- гуманитар фәндәр системаһында башҡорт теленең урынын һәм мәғарифта тулыһынса уның ролен аңлау;
- башҡорт теле тураһында төп фәнни нигеҙҙе үҙләштереү; уның кимәл һәм берәмектәр бәйләнешен аңлау;
- тел ғилеменең төп аңлатмалары: лингвистика һәм уның төп бүлектәре; тел һәм телмәр, телмәр аралашыуы, һөйләү һәм яҙма телмәр, монолог, диалог һәм уларҙың төрҙәре; аралашыу ситуациялары, фәнни, публицистик, рәсми-эшлекле стилдәр, матур әҙәби тел;
- башҡорт теленең лексикаһы һәм фразеологияһының төп стилистик ресурстарын, башҡорт әҙәби теленең төп нормаларын, һөйләү этикет нормаларын үҙләштереү;
- телдең төп берәмектәрен, грамматик категорияларын анализлау һәм таныу, тел берәмектәрен аралашыу шарттарына ярашлы ҡулланыу;
- һүҙгә төрлө анализ төрҙәрен (фонетик, морфематик, һүҙьяһалыш, лексик, морфологик), төп билдә һәм структура күҙлегенән сығып, күп аспектлы анализ яһау;
- тел-һүрәтләү саралары һәм уларҙы үҙ телмәрендә ҡулланыу;
- башҡорт теленең эстетик функцияһын таныу, матур әҙәбиәт текстарын анализлағанда телмәрҙең эстетик кимәлен баһалау.

Уҡыу фәненең йөкмәткеһе

№	Тема буйынса төп йөкмәтке	Сәғ. һаны	Уҡыу эшмәкәр-легенең төрҙәре	Уҡыусылар эшмәкәрлегенең төп төрҙәренә характеристика
	<u>5-се класс</u>			
1.	**1-4 кластарҙа морфология һәм орфографиянан үтелгәндәрҙе ҡабатлау, системалаштырыу, ныҒытыу**	4	Әңгәмә. Индивидуаль эштәр. Тикшеренеү эше. Индивидуаль эштәр Күнегеүҙәр эшләү Һүҙлектәр менән эшләү Эҙләнеү эштәре башҡарыу	Һүҙҙең морфологик киҫәктәре: тамыр һәм ялғауҙар. Ҡалын һәм нәҙек ялғауҙар. Исемдәрҙең һан, килеш менән үҙгәреше, күплек һәм килеш ялғауҙарының дөрөҫ яҙылышы. Яңғыҙлыҡ исемдәрҙең дөрөҫ яҙылышы. Сифат. Дәрәжәләре. Һандарҙың дөрөҫ яҙылышы. Ҡылымдар, уларҙың үҙгәреше.
2.	**Синтаксис һәм пунктуация. Телмәр мәҙәниәте**	18	Һүҙлектәр менән	Синтаксис һәм пунктуация тураһында тәшәнсә. Һүҙбәйләнеш, Һүҙбәйләнештә эйәртеүсе һәм эйәреүсе һүҙҙәр. Хәбәр, һорау, өндәү, бойороҡ һөйләмдәр. Һөйләмдең баш һәм эйәрсән киҫәктәре; эйә, хәбәр, аныҡлаусы, тултырыусы. Хәл. Йыйнаҡ һәм тарҡау һөйләмдәр. Тиң киҫәкле һөйләмдәр. Теркәүесеһеҙ һәм теркәүесле тиң киҫәктәр эргәһендә тыныш билдәләре. Өндәш һүҙҙәр. Улар эргәһендә тыныш билдәләре. Ҡушма һөйләм тураһында төшөнсә. Тура телмәр. Тура телмәрле һөйләмдә тыныш билдәләре.

3.	**Фонетика. Графика. Орфография. Орфоэпия. Телмәр мәҙәниәте**	22	Әңгәмә. Индивидуаль эштәр. Тикшеренеү эше. Индивидуаль эштәр Күнегеүҙәр эшләү Һүҙлектәр менән эшләү	Диалог. Текст тураһында төшөнсә. Фонетика тураһында төшөнсә. Телмәр өндәре. Телмәр ағзалары. Өндәрҙең яһалышы. Һуҙынҡылар һөм тартынҡылар. Ҡалын һәм нәҙек һуҙынҡылар. Яңғырау һәм һаңғырау тартынҡылар. Өн һәм хәреф. Алфавит. Орфография тураһында төшөнсә. Ижек, төрҙәре.. Һүҙҙәрҙе юлдан-юлға күсереү. Баҫым.
4.	**Лексика. Телмәр мәҙәниәте**	5	Әҙләнеү эштәре башҡарыу Һүҙлектәр менән	Лексика тураһында дөйөм төшөнсә. Башҡорт теленең һүҙ байлығы. Һүҙлектәр. Һүҙҙең лексик мәғәнәһе. Тура һәм күсмә мәғәнәле һүҙҙәр. Синонидар. Антонимдар. Омонимдар.
5.	**Һүҙьяһалыш. Орфография. Телмәр мәҙәниәте**	2	Әңгәмә. Индивидуаль эштәр.	Тамыр һәм ялғауҙар. Яһаусы һәм үҙгәртеүсе ялғауҙар. Һүҙьяһалыш. . Һүҙьяһалыш юлдары. Ҡушма һүҙҙәрҙең дөрөҫ яҙылышы.
6.	**Морфология. Телмәр мәҙәниәте. Һүҙ төркөмдәре тураһында төшөнсә** **Үҙ аллы һәм ярҙамсы һүҙҙәр**	1 1	Тикшеренеү эше. Индивидуаль эштәр	Исемдең дөйөм мәғәнәһе. Морфологик билдәләре һәм синтаксик вазифалары. Уртаҡлыҡ һәм яңғыҙлыҡ исемдәр. Уларҙың дөрөҫ яҙылышы. Исемдәрҙең
7.	**Исем һәм уны телмәрҙә ҡулланыу**	9	Күнегеүҙәр эшләү	яһалыу юлдары.
8.	**Ҡылым**	17	Һүҙлектәр менән эшләү Әҙләнеү эштәре	Ҡылымдың мәғәнәһе. Морфологик билдәләре. Үҙ аллы һәм ярҙамсы ҡылымдар. Ҡылымдарҙың яһалыу юлдары. Ҡылымдарҙың затлы формалары. Һөйкәлештәре.
9.	**Үтелгәнде кабатлау**	4		

	<u>**6 класс**</u>			
1.	**Әсә теле тураһында әңгәмә**	1	Әңгәмә.	
	V кл. үтелгәндәрҙе ҡабатлау	2	Индивидуаль эштәр.	Килеп сығышы яғынан башҡорт теленең һүҙлек составы. Башҡорт әҙәби теленең дөйөм ҡулланылышлы һүҙҙәре. Нығынған һүҙбәйләнештәр.
2.	**Лексика**	8	Тикшеренеү эше. Индивидуаль эштәр	
3.	**Исем һәм уны телмәрҙә ҡулланыу**	10	Күнегеүҙәр эшләү Һүҙлектәр менән эшләү	Килеп сығышы яғынан башҡорт теленең һүҙлек составы. Башҡорт әҙәби теленең дөйөм ҡулланылышлы һүҙҙәре. Нығынған һүҙбәйләнештәр.
4.	**Сифат һәм уны телмәрҙә ҡулланыу**	6	Эҙләнеү эштәре башҡарыу Һүҙлектәр менән	Сифаттың мәғәнәһе, морфологик билдәләре, синтаксик вазифаһы. Сифаттарҙың яһалыу юлдары. Төп һәм шартлы сифаттар.
5.	**Һан һәм уны телмәрҙә ҡулланыу**	6	Ижади эшләүГрамматик анализ яһау	Һандың мәғәнәһе, морфологик билдәләре, һөйләмдәге вазифалары.Ябай һәм ҡушма һандар. Уларҙың дөрөҫ яҙылышы. Һан төркөмсәләре.
6.	**Алмаш һәм уны телмәрҙә ҡулланыу**	5	Яҙма эш эшләү Телмәр үҫтереү	Алмаштың телмәрҙә үтәгән вазифаһы, мәғәнә үҙенсәлектәре, грамматик билдәләре. Алмаш төркөмсәләре. Алмаштың һан һәм килеш менән үҙгәреүе.
7.	**Ҡылым һәм уны телмәрҙә ҡулланыу**	24		Ҡылым төркөмсәләре. Ҡылым йүнәлештәре.
8.	**Рәүеш һәм уны телмәрҙә ҡулланыу**	6		Рәүеш тураһында төшөнсә: белдергән мәғәнәһе, морфологик билдәләре. Синтаксик вазифалары. Рәүеш

				төркөмсәләре, яһалышы.
9.	**Теркәүестәр**	3	Ижади эшләү.Грамматик анализ яһау	Теркәүестәр һәм уларҙың телмәрҙәге функцияһы. Теркәүестәрҙең бүленеше.
10.	**Бәйләүестәр**	4	Яҙма эш эшләү	Бәйләүестәрҙең телмәрҙәге вазифаһы. Уларҙың бүленеше.
11.	**Киҫәксәләр**	4	Телмәр үҫтереү	Киҫәксәләрҙең морфологик билдәләре, телмәрҙәге вазифаһы. Киҫәксәләрҙең бүленеше.
12.	**Мөнәсәбәт һүҙҙәр**	3	Грамматик анализ яһау	Мөнәсәбәт һүҙҙәр тураһында төшөнсә.
13.	**Ымлыҡтар**	2		Ымлыҡтар тураһында төшөнсә, уларҙың морфологик һыҙаттары, телмәрҙәге вазифаһы. Төрҙәре.
14.	**Бөтә үтелгәндәрҙе ҡабатлау**	2	Грамматик анализ яһау	

	<u>**7-се класс**</u>			
1. **2.** **3.**	**Тел тураһында әңгәмә . Лексика, фонетика, морфология, орфография буйынса үтелгәндәрҙе ҡабатлау .** **Синтаксис һәм пунктуация, һүҙбәйләнеш, һөйләм, текст, һөйләмдә һүҙҙәр бәйләнеше**	1 3 7	Әңгәмә. Индивидуаль эштәр. Тикшеренеү эше. Индивидуаль эштәр Күнегеүҙәр эшләү Һүҙлектәр менән эшләү Эҙләнеү эштәре башҡарыу	Һүҙбәйләнеш, уның һөйләмдән айырмаһы, һүҙбәйләнештәрҙең төрҙәре тураһында төшөнсә. Һүҙбәйләнеш һәм ҡушма һүҙ. Һүҙбәйләнештәрҙә баҫым. Һөйләмдәге һүҙҙәр араһында теҙмә һәм эйәртеүле бәйләнеш. Эйәртеүле бәйләнештәрҙең төрҙәре; башҡарылыу,йәнәшәлек, һөйкәлеү, эйә менән хәбәр араһында ярашыу бәйләнеше. Текст, уның өлөштәре.
4.	**Ике составлы ябай һөйләмдәр**	13		Ике составлы һөйләмдәр тураһында төшөнс ә. Һөйләмдең баш киҫәктәое. Эйәнең ябай һәм ҡушма һүҙҙәрҙән килеүе. Ябай һәм ҡушма хәбәр. Эйә менән хәбәр араһында һыҙыҡ. Ҡушма хәбәрҙәр. Тиң һәм тиң булмаған аныҡлаусылар. Улар эргәһендә тыныш билдәләре. Өҫтәлмәлек. Улар эргәһендә тыныш билдәләре. Тура һәм ситләтелгән тултырыусы.
5.	**Бер составлы һөйләмдәр**	6	Синтаксик анализ яһау	Бер составлы һөйләмдәр тураһында төшөнсә. Бер составлы һөйләмдәрҙең төрҙәре. Кәм һөйләмдәр.
6.	**Тулы һәм кәм һөйләмдәр**	2		Тулы һәм кәм һөйләмдәр тураһында төшөнсә, кәм һөйләмдәрҙең айырмаһы

7.	**Тиң киҫәкле һөйләмдәр** .	5	Әңгәмә. Индивидуаль эштәр. Тикшеренеү эше. Индивидуаль эштәр Күнегеүҙәр эшләү Һүҙлектәр менән эшләү Эҙләнеү эштәре башҡарыу	Интонация менән бәйләнеп килгән тиң киҫәктәр, теркәүестәр менән бәйләнеп килгән тиң киҫәктәр. Улар араһында тыныш билдәләре. Тиң киҫәктәр эргәһендә дөйөмләштереүсе һүҙҙәр. Улар эргәһендә тыныш билдәләре.
8.	**Һөйләмдең айырымланған эйәрсән киҫәктәре**	7		Айырымланыу тураһында төшөнсә. Эйәрсән киҫәктәрҙең айырымланыуы. Улар эргәһендә тыныш билдәләре. Хәл әйтемдәре эргәһендә тыныш билдәләре. Айырымланған эйәрсән киҫәктәр менән айырымланған хәл араһында оҡшашлыҡ һәм айырма.
9.	**Өндәш һүҙе, инеш һүҙе, инеш һөйләме һәм ымлыҡтары булған һөйләмдәр**	4	Әңгәмә. Индивидуаль эштәр. Тикшеренеү эше. Индивидуаль эштәр Күнегеүҙәр эшләү Һүҙлектәр менән эшләү Эҙләнеү эштәре башҡарыу	Өндәш һүҙҙәр. Өндәш һүҙҙәрҙең мәғәнәүи үҙенсәлектәре, уларҙың һөйләмдәге урыны. Өндәш һүҙҙәр янында тыныш билдәләре.Инеш һүҙле, инеш һөйләмле һөйләмдәр. Ымлыҡтар. . Улар эргәһендә тыныш билдәләре.
10.	**Тура һәм ситләтелгән телмәр**	4		Тура телмәр. Тура телмәр эсендә автор һүҙҙәре. Тура телмәрле һөйләмдәр эргәһендә тыныш билдәләре. Ситләтелгән телмәр, уның тура телмәрҙән айырмаһы. Цитата. Уның янында тыныш билдәләре. Диалог.
11.	**5-7 кластарҙа үтелгәндәрҙе ҡабатлау**	4		

	8-се класс			
1.	**Синтаксис буйынса үтелгәндәрҙе ҡабатлау**	4	Әңгәмә.	
2.	**Теҙмә ҡушма һөйләмдәр**	8	Индивидуаль эштәр. Тикшеренеү эше. Индивидуаль эштәр Күнегеүҙәр эшләү Һүҙлектәр менән эшләү	Теркәүесһеҙ теҙмә ҡушма һөйләмдәр тураһында дөйөм төшөнсә, уларҙа тыныш билдәләре. Теркәүесле теҙмә ҡушма һөйләмдәр тураһында дөйөм төшөнсә, уларҙа тыныш билдәләре Теркәүесле һәм теркәүесһеҙ теҙмә ҡушма һөйләмдәрҙе дөрөҫ интонация менән уҡыу , уларҙы һөйләү һәм яҙма телмәрҙә ҡулланыу күнекмәләрен үҫтереү.
3.	**Эйәртеүле ҡушма һөйләмдәр** .	16	Эҙләнеү эштәре башҡарыу	Баш һәм эйәрсән һөйләмдәр. Эйәрсән һөйләмдәрҙең баш һөйләмгә бәйләнеп килеү ысулдары; 1) теркәүестәр 2) бәйләүестәр 3) килеш ялғауҙары 4) интонация 5) мөнәсәбәт һүҙҙәр Эйәрсән һөйләмдәрҙең төрҙәре. Улар эргәһендә тыныш билдәләре. Эйә, хәбәр, аныҡлаусы, тултырыусы эйәрсән һөйләмдәр. Хәл һөйләмдәр – ваҡыт, урын, рәүеш, күләм-дәрәжә, маҡсат, сәбәп, шарт һәм кире эйәрсән һөйләмдәр
4.	**Ҡатмарлы синтаксик төҙөлмәләр**	8	Синтаксик анализ яһау	Күп эйәрсәнле ҡушма һөйләмдәр тураһында дөйөм төшөнсә. Күп эйәрсәнле ҡушма һөйләмдәрҙә тыныш билдәләре. Ҡатнаш ҡушма һөйләмдәр тураһында дөйөм төшөнсә. Ҡатнаш ҡушма

5.	**Тыныш билдәләренең ҡуйылышы**	5		һөйләмдәрҙә тыныш билдәләре. Теҙем тураһында дөйөм төшөнсә. Уларҙың стилистик роле.
6.	**Үткәндәрҙе дөйөмләштереп ҡабатлау**	5		
	<u>9-сы класс</u>			
1.	**Тел тураһында дөйөм төшөнсә**	9	Әңгәмә. Индивидуаль эштәр. Тикшеренеү эше. Индивидуаль эштәр Күнегеүҙәр эшләү Һүҙлектәр менән эшләү	Йәмғиәт тормошонда телдең роле. Тел – үҫә барыусы ижтимағи күренеш. Башҡорт теле – башҡорт халҡының милли теле. Башҡорт әҙәби теле. Башҡа ҡәрҙәш төрки телдәр араһында башҡорт теленең урыны. Әҙәби тел һәм диалект тураһында дөйөм төшөнсә. Башҡорт теленең диалекттары. Башҡорт әҙәби теле һәм уның үҫеше. Ике теллелек
2.	**Башҡорт әҙәби теленең стилдәре**	13	Эҙләнеү эштәре башҡарыу	Стилистика тураһында дөйөм төшөнсә. Әҙәби телдең стилдәре:йәнле һөйләү стиле, фәнни, рәсми (эш ҡағыҙҙары) , эпистоляр(хаттар), публицистик стилдәр,күркәм (художестволы) әҙәбиәт стиле. Уларҙың төп үҙенсәлектәре
3.	**Һүрәтләү саралары**	12	Ижади эш	Һүрәтләү саралары – күркәм әҙәбиәт стиле саралары. Эпитет, сағыштырыу, метафора, лексик һәм грамматик синонимдар

4.	**V-IX кластарҙа үтелгәндәрҙе ҡабатлау һәм системаға һалыу.** **Фонетика. Графика. Орфоэпия. Орфография.**	3	Әңгәмә. Индивидуаль эштәр. Тикшеренеү эше. Индивидуаль эштәр Күнегеүҙәр эшләү	Фонетиканың төп төшөнсәләре. Телмәр өндәренең яһалышы. Графика һәм алфавит. Башҡорт теленең алфавиты. Башҡорт яҙыуы тарихынан ҡыҫҡаса мәғлүмәттәр. Һуҙынҡы өндәр. Тартынҡы өндәр. Тартынҡы өндәрҙең сиратлашыуы. Сингармонизм. Ассимиляция. Диссимиляция. Һүҙҙең баҫымы. Орфоэпия һәм орфография. Орфографияның принциптары.
5.	**Лексика**	5	Һүҙлектәр менән эшләү Эҙләнеү эштәре башҡарыу	Лексиканың төп төшөнсәләре. Башҡорт телеңеңһүҙлек составы, унынүҫә барыуы һәм байыуы. Хәҙерге осорҙа башҡорт теле лексикаһының үҫеү юлдары. Башҡорт теле лексикаһының стилистик бүленеше. Төрлө ҡатлам лексик берәмектәрҙең ҡулланыу үҙенсәлнктәре. Башҡорт теленең фразеологияһының үҫеүе һәм байыуының сығанаҡтары. Телмәрҙә фразеологик берәмектәрҙе ҡулланыу. Аңлатмалы һүҙлек һәм уның төрҙәре.
6.	**Һүҙҙең төҙөлөшө һәм һүҙьяһалыш. Морфология.**	6	Ижади эшләүГрамматик анализ яһау Яҙма эш эшләү	Тамыр һүҙһәм яһалма һүҙ. Һүҙһәм форма яһаусы ялғауҙар. Һүҙүҙгәртеүсе ялғауҙар. Ҡайһы бер ялғауҙарҙың күп мәғәнәлеге, омоним ялғауҙар. Һүҙҙең яһалыу юлдары.

			Телмәр үҫтереү	Һүҙҙәрҙе составы, яһалышы һәм этимологик яҡтан анализлау.Этимологик, һүҙьяһалыш һүҙлектәре.Хәҙерге башҡорт телендәһүҙ төркөмдәре системаһы. Һүҙҙәрҙе һүҙ төркөмдәренә бүлеүҙең принциптары. Телмәрҙәүҙ аллы һәм ярҙамсы төркөмдәренең роле. Һүҙҙең грамматик мәғәнәһе. Һүҙ төркөмдәренең төп категориялары. Һан, эйәлек заты, хәбәрлек заты, килеш. Килештәрҙең мәғәнәләре. Башҡорт телендә ҡылымдарҙың төрҙәре. Һөйкәлеш, зат, заман категорияларының һөйләмдәрҙе төҙөүҙәге роле. Алмаштарҙың , рәүештәрҙең телмәрҙәге роле. Башҡорт телендә ярҙамсы һүҙҙәрҙең составы һәм урыны. Һүҙҙәрҙең бер һүҙ төркөмөнән икенсеһенә күсеүе.
7.	**Синтаксис һәм пунктуация**	20	Синтаксик һәм пунктуацион анализ	Синтаксистың төп берәмектәре. Хәҙерге башҡорт теленеңһүҙбәйләнештәр һәм һөйләмдәр системаһы. Синтаксиста теҙмә һәм эйәртеүле бәйләнештең төрҙәре, ысулдары. Синтаксик саралрҙың синонимия һәм уларҙың стилистик биҙәктәре. Башҡорт телендә тыныш билдәләренең системаһы һәм уны ҡабатлау

Тематик планлаштырыу

Бүлектәр	5 кл.	6 кл.	7 кл.	8 кл.	9 кл.
1. Телмәр һәм аралашыу телмәре	2	1	1		1
2. Телмәр эшмәкәрлеге	1				4
3. Текст	3				2
4. Телдең функциональ төрлөлөгө					
5. Тел тураһындадөйөмбелешмә	1	1	1	1	3
6. Фонетика һәм орфоэпия	19		1		1
7. Графика	4		2		
8. Морфемика һәм һүҙьяһалыш	5				
9. Лексикология һәм фразеология	7	12	1		11
10. Морфология	31	83	1		7
11. Синтаксис	21	2	60	52	4
12.Дөрөҫ яҙыу: орфография һәм пунктуация	4	6	3	15	
13. Тел һәм мәҙәниәт	2			2	1

14	**Телмәр үҫтереү**	10	10	8	15	5
15.	**Бөтәһе**	105	105	70	70	34